

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВВНЗ

В статті проаналізовано особливості використання технології дистанційного навчання для розвитку професійної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ. Автор прийшов до висновку, що поєднання традиційних методів та засобів навчання з технологією дистанційного навчання сприяє підвищенню професійної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ, стимулює розвиток самостійної наукової роботи.

Ключові слова: професійна компетентність; викладач іноземних мов ВВНЗ; технологія дистанційного навчання

Ключові слова: професійна компетентність; викладач іноземних мов ВВНЗ; технологія дистанційного навчання.

В статье проанализированы особенности использования технологии дистанционного обучения для развития профессиональной компетентности преподавателей иностранных языков высших военных учебных заведений. Автор пришел к выводу, что сочетание традиционных методов и средств обучения с технологией дистанционного обучения способствует повышению уровня профессиональной компетентности преподавателей иностранных языков и стимулирует развитие самостоятельной научной работы.

Ключевые слова: профессиональная компетентность; преподаватель иностранных языков высших военных учебных заведений.

Вступ. Система професійної підготовки викладача іноземних мов ВВНЗ в умовах післядипломної освіти становить багатовимірний циклічний процес якісних змін з урахуванням сучасних позицій педагогічної інноватики, на основі використання інноваційних підходів, форм і засобів підвищення кваліфікації, що ґрунтуються на принципах неперервності, модульності, гнучкості, відкритості, диференційованості, трансформації у сферу освітніх послуг. Особливе місце в процесі розвитку професійної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ займає дистанційна освіта, як засіб розвитку умінь самостійного здобуття знань викладачами [9, с. 72-77]. При використанні традиційної системи освіти у фаховій підготовці та системі підвищення кваліфікації викладачів іноземних мов ВВНЗ ми маємо деякі проблеми: по-перше, на самостійну роботу викладачів іноземних мов ВВНЗ щодо вдосконалення процесу викладання іноземних мов відводиться мала кількість часу [2, с. 3-9].

Сучасні дослідження показують, що навіть регулярне проходження курсової підготовки через 3-5 років, не дозволяють викладачеві іноземних мов вчасно перебудувати свою професійну діяльність відповідно змінам, що відбуваються в

системі вищої освіти й, отже, знижує готовність до інноваційної діяльності.

Необхідна така система курсів підвищення кваліфікації, що буде допомагати кожному викладачеві вибудувати ту освітню траєкторію перепідготовки, що найбільш повно відповідає його професійним потребам. Необхідні такі форми організації підвищення кваліфікації, які дозволять ефективно реалізувати особистісно-орієнтований підхід, що опирається на самоосвіту, індивідуальний темп засвоєння пропонованого змісту курсів. Обновляються професійні вимоги до педагогів, а саме переноситься акцент із професійних знань на рівень професійної компетентності і суб'єктної позиції педагога в здійсненні професійної діяльності [13].

Інформаційні й комунікаційні технології визнані в усьому світі ключовими технологіями ХХІ ст., які на найближчі десятиліття будуть заставою економічного росту держави й основним двигуном науково-технічного прогресу. І саме інформаційні технології забезпечують сучасну освіту тими механізмами, які надають викладачам іноземних мов необмежені можливості безперервного підвищення рівня професійної компетентності. Це – технологія дистанційного навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Технологія дистанційного навчання з'явилася наприкінці ХХ ст., і у ХХІ ст. стала однією з найбільш ефективних і перспективних систем підготовки фахівців. Питання дистанційного навчання досліджують як зарубіжні дослідники (Б. Холмберг, Д. Кіган, М. Сімонсон, Ч. Ведемайер, М. Мур), так і вітчизняні (А. Аханян, А. Андреев, С. Сисоева), однак використання даної технології, враховуючи специфіку діяльності викладачів іноземних мов ВВНЗ, вимагає глибшого вивчення.

Організаційно-педагогічні основи дистанційної освіти за кордоном та в Україні, підходи до їх реалізації, місце Інтернету в сучасному суспільстві, психолого-педагогічні аспекти і технології створення дистанційного курсу досліджували науковці: Б. Шуневич, В. Олійник, Н. Корсунська, М. Танась, П. Таланчук, В. Шейко, О. Третяк, М. Асаналієва, С. Антощук, О. Євдокимова, Є. Полат, К. Бабенко та ін., зазначаючи, що самостійна робота на основі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) сприяє розвитку самостійного мислення особистості, а також здобуттю якісних знань, умінь, навичок.

Так А. Андреев пропонує визначити дистанційне навчання як цілеспрямований процес інтерактивної взаємодії викладачів та студентів між собою та із засобами навчання, інваріантний, до їх розташування у просторі й часі, який реалізується у специфічній дидактичній системі [1, с. 42].

С. Сисоева пропонує свій погляд на дефініцію: «під дистанційним навчанням розуміють таке навчання на відстані, яке здійснюється за допомогою сучасних комп'ютерних і телекомунікаційних технологій у реальному часі або асинхронно, а педагогічна взаємодія в системі «викладач-студент» і пересилання відповідного навчально-методичного забезпечення відбуваються за допомогою сучасних інформаційних засобів [10, с. 79].

Отже, **метою статті** є аналіз особливостей використання технології дистанційного навчання для розвитку професійної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Інноваційний напрям модернізації післядипломної педагогічної освіти пов'язується сьогодні із запровадженням

різних інформаційно-комунікаційних технологій, які дають можливість створювати освітній простір, об'єднувати інформаційні ресурси, сприяти розвитку конкурентоспроможного педагога. Якісно новими характеристиками інформаційно-комунікаційних систем є: створення умов для використання ІКТ на будь-якому етапі професійної діяльності науково-педагогічних працівників; доступність та відкритість освіти педагога з використанням дистанційних технологій, за умов належного рівня володіння ним ІКТ; орієнтація на потреби професійної діяльності педагога, серед яких першочерговою є самореалізація та самовдосконалення; гнучкість інформаційно-освітнього середовища, його швидке реагування на освітній попит педагогічних працівників, різні темпи роботи; інтеграція традиційних та інноваційних видів освіти; створення цілісного середовища для самоосвіти, навчання та взаємонавчання педагогів [6, с. 11].

Визначальною особливістю застосування ІКТ (не тільки як складової навчального середовища дистанційної освіти) є необхідність врахування опосередкованості спілкування викладачів й слухачів за умов використання цих технологій. За твердженням Б. Ломова, сучасного російського дослідника психолого-педагогічних особливостей навчальної діяльності педагога і суб'єкта навчання, спілкування у навчальному процесі: «...це не додавання, не накладання однієї на іншу діяльностей, що паралельно («симетрично») розвиваються, а саме взаємодія суб'єктів, які беруть у ній участь як партнери» [2, с. 252-253].

Сьогодні вже створені передумови для розвитку професіоналізму, до підвищення рівня професійної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ, до них можна віднести: розробленість ідей і механізмів безперервної освіти, орієнтованої на розвиток професіоналізму та підвищення рівня професійної компетентності, на постійне задоволення запитів педагога, створення умов для проектування й реалізації індивідуальної освітньої програми, що дозволяє йому вибрати оптимальні строки для реалізації освітніх підпрограм, змісту й форм навчання; створення єдиного відкритого освітнього простору,

перебуваючи в якому педагог може вибирати власний шлях розвитку, визначати зміст, форми, варіанти становлення професійної компетентності; концепція особистісно-орієнтованого підходу, що враховує освітні запити й потреби педагога, індивідуальний рівень їхньої професійної компетентності; облік мотивів професійного розвитку педагога, що дозволяє пропонувати відповідний зміст, коректувати його, визначати ступінь зацікавленості у власному професійному розвитку й по необхідності підключати механізми стимулювання. В цьому аспекті великі можливості для розвитку професійної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ дає дистанційне навчання.

Існують різні моделі дистанційного навчання, включаючи повністю мережеве навчання за окремим курсом; інтегроване з очним навчанням, інтегроване з кейс-технологіями, модель розподілених класів (на основі відеоконференцій або інтерактивного телебачення). Кожна із зазначених моделей має свою специфіку, яка стосується як організації навчальних матеріалів, так і методики проведення занять, форм взаємодії студентів один з одним, з викладачем [8, с. 1].

Серед тлумачень змісту дистанційного навчання виділяють два підходи, які істотно відрізняються з дидактичної точки зору [7].

Перший, досить розповсюджений сьогодні, передбачає обмін інформацією між викладачем і слухачем або групою слухачів за допомогою електронних мереж, зовнішніх запам'ятовуючих пристроїв чи інших засобів комунікацій. При такому підході слухач розглядається як одержувач деякого інформаційного змісту та системи завдань для подальшого самостійного засвоєння. Результати такої роботи повертаються викладачу для оцінювання якості та рівня засвоєння матеріалу. Під знаннями розуміється трансформована інформація, а особистий досвід слухачів та їхня діяльність щодо конструювання знань майже не організовується.

Другий підхід принципово відрізняється від попереднього. У ньому основою виступає особистісна продуктивна діяльність слухачів, яка будується за допомогою сучасних засобів телекомунікацій. Цей підхід припускає інтеграцію інформаційних і педагогічних технологій, що забезпечують інтерактивність

взаємодії суб'єктів освіти і продуктивність навчального процесу. Обмін інформацією відіграє у цьому випадку роль допоміжного середовища організації продуктивної освітньої діяльності слухачів. Навчання відбувається в реальному часі (чат, відеозв'язок, «віртуальні дошки» тощо) або асинхронно (телеконференції на основі електронної пошти, форуми). Паралельно зі створенням слухачами освітніх продуктів відбувається їх внутрішнє освітнє зростання.

Результатом ефективного використання дистанційного навчання у процесі розвитку професійної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ є: підвищення загального рівня професійної компетентності викладачів засобами безпосередньо шляхом спілкування іноземною мовою (соціокультурні знання, професійні вміння та навички); комунікативної мовленнєвої складової професійної компетентності (лексична, граматична, орфографічна складова), розвиток письмово-мовленнєвих навичок слухачів та опрацювання отриманої інформації через навчальні ресурси; отримання доступу до сучасних оригінальних навчально-методичних матеріалів; забезпечення співпраці викладача та слухача в інформаційному середовищі.

Як наголошує Б. Шуневич, дистанційне навчання має забезпечити творче й активне оволодіння знаннями, набуття вмінь навичок у обраній ними галузі. Ефективність дистанційного викладання іноземних мов досягається за умови встановлення якісного зворотного зв'язку між викладачами, а останнім часом з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій) [12]. На думку Б. Шуневича, для сучасних вітчизняних ліній зв'язку, можливостей доступу населення до Інтернету, наявності кількості комп'ютерів найефективнішим є комбіноване навчання, тобто поєднання традиційного денного, заочного навчання, екстернату із електронним дистанційним навчанням.

За Н. Галановим, для формування іншомовної комунікативної компетентності на базі дистанційного навчання важливим чинником є інтерактивність навчання. Для цього можна активно користуватись програмами VoIP (Voice over IP), Skype, які дають можливість як індивідуального, так і групового спілкування і можуть об'єднувати людей з різних країн. Проведення таких

занять передбачає ретельну підготовку та організацію з боку викладача [3]. Прикладом може слугувати такі форми як теле-, відеоконференції та Інтернет-чати, де, учителі та науковці Великої Британії, Німеччини та інших країн мають змогу обговорювати педагогічні проблеми з іноземними колегами та отримувати актуальну інформацію в межах нового проекту LeaNet – «Вчителі мереж».

Специфікою дистанційного навчання є наявність середовища або засобів, за допомогою яких відбувається спілкування викладача й слухачів. Під інформаційно-навчальним середовищем дистанційного навчання розуміється сукупність системно організованого, розподіленого забезпечення засобів передачі даних, інформаційних ресурсів, протоколів взаємодії, організаційно-методичного забезпечення, орієнтованого на задоволення освітніх потреб користувачів. Такими засобами можуть бути друковані й письмові матеріали, що пересилаються електронною поштою у відповідному форматі; Інтернет-мережа; аудіо- і відеозаписи, навчальне телебачення, інтерактивні програмувальні навчальні засоби, комп'ютерні програмувальні навчальні засоби, комп'ютерні навчальні програми; локальні й глобальні комп'ютерні мережі.

Перевагами дистанційного навчання на основі комп'ютерних телекомунікацій, як відзначає В. Трохименко, є те, що вони забезпечують зручними засобами для навчання або спілкування; надають широкі можливості для групової роботи, успішне спілкування з викладачем, скорочення часу для відповіді викладача, методиста; вільний доступ слухачів до бази даних, бібліотечних каталогів і інших інформаційних ресурсів; зручність по веденню особистих справ слухачів, можливість швидкого одержання й відсилання домашніх завдань, можливість

проходити тестування в режимі прямого доступу [11, с. 29-32].

Впровадження ефективної системи дистанційного управління навчальною діяльністю забезпечить суттєве вдосконалення складових професійної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ у процесі навчання у закладах системи післядипломної освіти та неперервність навчання, створить передумови для ефективного періодичного підвищення кваліфікації. При цьому дистанційне навчання в загальній системі підвищення кваліфікації дає викладачу можливість:

- професійно вдосконалюватися без відриву від основної діяльності;

- індивідуалізувати процес навчання з орієнтацією на можливості й рівень своєї професійності, умови педагогічної діяльності;

- зробити процес підвищення кваліфікації більш відкритим, неперервним й гнучким (вільне зарахування на курси, вибір індивідуальних програм, строків і темпу росту професійної компетентності);

- підвищити кваліфікацію незалежно від того, де живе викладач;

- гранично скоротити витрати на підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

Висновки. Таким чином, великі можливості для розвитку професійної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ дає дистанційне навчання, що має багато переваг перед традиційним. Метою запровадження дистанційного навчання в систему підвищення кваліфікації є підвищення рівня професійної компетентності викладачів іноземних мов ВВНЗ, систематизація та поглиблення теоретичних і практичних знань за проблематикою навчальної дисципліни, удосконалення або набуття досвіду самостійної творчої роботи, розвиток навичок самоосвіти.

Література

1. Андреев А. А. Дидактические основы дистанционного обучения в высших учебных заведениях : дисс. д-ра пед. наук : 13.00.02 / А. А. Андреев. – М. : МГУЭСИ, 1999. – 289 с.
2. Бабійчук В. Відкрита освіта та дистанційне навчання в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників / В. Бабійчук // Вересень. – 2011. – Спецвипуск. Том 1. – С. 3-9.
3. Галанов Н. В. Дистанционное формирование социально-профессиональной и иноязычной коммуникативной компетенции студентов-заочников финансово-экономического вуза [Электронный ресурс] / Н. В. Галанов. – Режим доступа : <http://www.ksu.ru/conf/ek2010/sbornik.htm>
4. Досвід професійного саморозвитку педагогічного працівника на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій та потенційних можливостей мережі Інтернет : Матеріали

Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної Інтернет-конференції. – Черкаси : Вид-во ОПОПП, 2013. – 194 с.

5. Ломов Б. Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии / Б. Ф. Ломов. – М. : Высшая школа, 1984. – С. 252-253.

6. Методичні рекомендації до організації навчально-виховного процесу в 2013-2014 навчальному році : інформаційно-методичний бюлетень / за заг. редакцією М. А. Віднічука. – Рівне, 2013. – 198 с.

7. Морзе Н. В. Методика навчання інформатики : метод. Посібник : у 3 ч. / Н. В. Морзе ; за ред. акад. М. І. Жалдака. – К. : Навчальна книга, 2004. Ч. III: Методика навчання основних послуг глобальної мережі Інтернет. – 196 с.

8. Полат Е. С. Педагогические технологии дистанционного обучения [Электронный ресурс] / Е. С. Полат. – Режим доступа : <http://distant.ioso.ru/seminary/09-02-06/tezped.htm>

9. Сидоренко В. В. Модель професійної компетентності вчителя української мови і літератури в контексті впровадження компетентнісно-зорієнтованого підходу / В. В. Сидоренко // Наукова скарбниця освіти Донеччини. – 2011. – №1(8). – С. 72-77.

10. Сисоева С. О. Проблеми дистанційного навчання: педагогічний аспект / С. О. Сисоева // Неперервна професійна освіта: теорія і практика : науково-методичний журнал. – 2003. – Випуск 3-4. – 308 с.

11. Трохименко В. Дистанционное обучение педагогических работников: опыт и проблемы / В. Трохименко // Последипломное образование в Украине. – 2004. – № 1. – С. 29-32.

12. Шуневич Б. І. Розвиток дистанційного навчання у вищій школі країн Європи та Північної Америки : автореф. дис. на здобуття наук. Ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Б. І. Шуневич. – Київ, 2008. – 36 с.

13. Хуторской А. В. Дистанционное обучение и его технологии / А. В. Хуторской // Интернет-журнал «Эйдос». – 2005. – 10 сентября [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.eidos.ru/journal/2005/0910-18.htm>

Bandura Y. B., senior teacher of department

THE USE OF TECHNOLOGY OF THE CONTROLLED FROM DISTANCE STUDIES IS FOR DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES

This article analyses the peculiarities of e-learning for the development of the professional competency of foreign language teachers who work in the higher military educational establishments. There has been highlighted that e-learning provides the opportunity to individualize the professional development according to the level, abilities and time availability of the teachers. The process of the professional competency development becomes transparent, life-long and flexible. It has been also concluded that the combination of traditional methods of teaching and e-learning technology substantially increases the level of the teachers' professional competency and facilitates research self-study process.

Key words: professional competency, foreign languages teacher, higher military educational establishment, e-learning technology.